

ปัญหาลิขสิทธิ์ในวงการวิชาการ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์นุชทิพย์ ป.บรรจศิลป์

การเขียนตำรา บทความ หรืองานวิจัยไม่เหมือน การปรุงอาหารที่ไปซื้อเครื่องแกง ผัก หมู ไก่ จากตลาด หรือเอาของคนอื่นมาปรุงก็กินได้เลย และไม่ผิดกฎหมาย แต่งานเขียน งานวิชาการไปเอาอะไรของ "คนอื่น" เขามาใส่มาปรุงลงไปในงาน "ของเรา" ท่านทราบหรือไม่ ว่าท่านมีสิทธิ์ติดคุก หรือถูกฟ้องเรียกเงินมหาศาล อันเป็น ความผิดทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง

ในวงการวิชาการการเขียนตำรา บทความ วิจัย เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ได้กับการที่ครูบาอาจารย์ต้องไปค้นคว้า

อ่านหรือศึกษางานของคนอื่น เพราะเหตุที่ต้องเก็บข้อมูล ศึกษาเปรียบเทียบ หรือตรวจสอบว่ามีใครเคยเขียนเรื่อง ดังกล่าวไว้บ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ บางครั้งท่านอาจจะคิดว่า *"ไม่เป็นไรหรอก"* เราเอาของเขามาใส่โน่นนี่นั่นหน่อย หรือภาพของเขาถ่ายไว้สวยดี เราเอามาใส่แปะไปเลย เขาคงไม่รู้หรอก ใครอาจจะคิดว่าเราถ่ายเองด้วยซ้ำไป ดีเสียอีกไม่ต้องลงทุนมากมาย แลผลงานของเราเสร็จเป็นรูปเล่มเร็วเสียด้วย สิ่งเหล่านั้น ส่วนใหญ่ผู้กระทำมิได้มีเจตนา เพราะถ้าทุกคนรู้กฎหมาย และโทษซึ่งจะเป็นผลเสียหาย

* คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรรมการบริหารสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์, รองประธานฝ่ายกฎหมายสภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ : น.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มาสู่ต้นแล้ว เชื่อว่าไม่มีใครกล้าหรือคิดจะทำ แต่เป็นเรื่องของ "ความไม่รู้กฎหมาย"

กฎหมายที่คอยกำกับดูแลนักเขียน นักวิจัยโดยเฉพาะอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่จำเป็นต้องเสนอผลงานวิจัย ผลงานตำราเพราะเป็นตัวกำหนดหลักเกณฑ์การเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ (เพราะถ้าอาจารย์ไม่ทำหรือผลิตผลงานทางวิชาการ นอกจากจะไม่ได้เลื่อนขั้นตำแหน่งแล้ว บางแห่งอาจถือเป็นเหตุไม่พิจารณาความดีความชอบให้อีกต่างหาก) เราเรียกกฎหมายที่กำกับดูแลนี้ว่า "กฎหมายลิขสิทธิ์" (Copyright)

คำว่า "ลิขสิทธิ์" (Copyright) หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น (มาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ คือฉบับที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน) กฎหมายลิขสิทธิ์นี้แต่เดิมเคยมีกฎหมายเก่าที่ใช้บังคับครั้งแรก คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. ๒๔๗๔ ซึ่งใช้บังคับมานานถึง ๔๗ ปี โดยไม่เคยมีการแก้ไขปรับปรุงแต่อย่างใด ทั้งโทษที่กำหนดไว้มีแต่โทษปรับ (ปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท) ซึ่งถือเป็นเงินไม่มากนักในสังคมขณะนั้น และการคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายเก่าก็ถือว่าล้าสมัย และไม่อาจให้ความคุ้มครองกว้างขวางพอ จึงมีการประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ใหม่ในเวลาต่อมา คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมในประเด็นที่สำคัญคือ นอกจากเพิ่มจำนวนเงินโทษปรับได้ถึง ๒๐๐,๐๐๐ บาท ยังมีโทษจำคุกได้อีกด้วย

ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้มีลักษณะเป็นสากล

เนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ โดยที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสัญญะระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม ณ กรุงเบอร์ลิน เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๖ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกฎหมายให้ความคุ้มครองได้ในแนวสากล เช่น การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสิทธิของนักแสดงระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

ปัญหาที่มักจะต้องตีความก็คือ งานสร้างสรรค์ประเภทไหนที่เข้าข่ายเป็นงานอันเป็นวัตถุแห่งลิขสิทธิ์ (Works The Subject of Copyright) ซึ่งตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ๒๕๓๗ บัญญัติ ถึงคำว่า "งาน" (Work) หมายความว่างานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอันใดในแผนการวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด

อาจารย์ผู้สร้างผลงานทางวิชาการต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ถึงคำ ๒ คำ คือ คำว่า "งานสร้างสรรค์" กับ "ผู้สร้างสรรค์" มิฉะนั้นท่านอาจจะเดือดร้อนเกี่ยวกับปัญหาละเมิดลิขสิทธิ์

๑. งานสร้างสรรค์ ต้องเป็นงานที่มีรูปร่างปรากฏ และเน้นงานสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด ได้แก่

๑.๑ งานวรรณกรรม (literary work)

คืองานนิพนธ์ที่ทำขึ้นทุกชนิดไม่ว่าโดยวิธีหรือรูปแบบใด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้ความหมายรวมถึงโปรแกรม คอมพิวเตอร์ด้วย

๑.๒ งานนาฏกรรม^๑ (dramatic work)

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ หมายความว่า งานเกี่ยวกับ การรำ การเต้น การทำท่าหรือการแสดงที่ ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และให้หมายความรวมถึงการ แสดงโดยวิธีใด ๆ^๒ แต่งานบางประเภทอาจประกอบไปด้วยงานหลายประเภทประกอบเข้าด้วยกัน เช่น งานภาพยนตร์ประกอบไปด้วย บทภาพยนตร์ เนื้อเรื่อง เพลง ภาพยนตร์ ซึ่งในแต่ละงานก็มีลิขสิทธิ์เฉพาะตัวของมันเอง^๓

๑.๓ งานศิลปกรรม (artistic works)

คืองานที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้คือ งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานภาพพิมพ์ งาน สถาปัตยกรรม งานภาพถ่าย ภาพประกอบ แผนที่ โครงร่าง ภาพร่าง งานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์รวมทั้งงานศิลปะ ประยุกต์ คือการนำเอางานทุกประเภทดังกล่าวข้างต้นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวมานั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุ หรือสิ่งของอันเป็น เครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ทั้งนี้ไม่ว่าจะ

มีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้รวมทั้งภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย (มาตรา ๔)

ในเรื่องงานสร้างสรรค์ ได้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ เคยตัดสินไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. ๒๔๗๔ ไว้ เช่น สลากปิดขวดยา แผ่นพิมพ์สรรพคุณยา ไม่เป็นวรรณกรรมและศิลปกรรม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๗๖/๒๔๙๖) รูปซูเปอร์แมน ไม่ใช่รูปศิลปะ เป็นเพียงเครื่องหมายการค้า ไม่มีลิขสิทธิ์ในศิลปกรรม เพราะลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมที่จะมีขึ้นได้ต้องเป็นลิขสิทธิ์ในแผนกศิลปะ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๘/๒๕๑๒) รูปการ์ตูนสุนัขตัว ๆ ไป ที่ไม่มีลักษณะบ่งเฉพาะ ไม่ใช่รูปศิลปะจึงไม่อาจมีลิขสิทธิ์ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๒๖/๒๕๑๔)

นอกจากนั้นยังมี งานสถาปัตยกรรม (work of architecture) ได้แก่งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เช่น บ้านเรือน ดิถภัณฑ์ อาคาร สถานที่ราชการ โบสถ์วิหาร อาคารชุด การออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอกอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เช่น ตกแต่งห้องนอน ผืนผ้าไหมประดับมาปลุก ตกแต่งภายในบ้าน หน้าต่าง เป็นต้น รวมทั้งการออกแบบตกแต่งบริเวณอาคารคือสิ่งปลูกสร้าง เช่น การจัดสวนหย่อม รั้ว ประตูใหญ่ อันเป็นการตกแต่งบริเวณแวดล้อมของตัวอาคารและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งการสร้างสรรคหุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เป็นการสร้างแบบอย่าง

^๑ คำว่า "นาฏกรรม" ใน พ.ร.บ. คุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. ๒๔๗๔ ใช้คำว่า "นาฏกียกรรม"

^๒ พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๔

^๓ เสริมชัย พลพัฒนานุรักษ์. คำอธิบายเครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ ทะเบียนพาณิชย์และการบัญชี. หน้า ๑๕๓

(model) โดยการย่อส่วน เพื่อแทนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เช่น หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น^๔

งานภาพถ่าย (photographic works) ได้แก่งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพ โดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์มหรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะหรือด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น งานภาพประกอบ เช่น ภาพต่าง ๆ ภาพวาด ภาพถ่าย ตัวอย่างเช่น นายคำถ่ายภาพวัดพระแก้ว ถ่ายภาพต้นไม้ วิว แล้วมาทำเป็นภาพโปสเตอร์ดวงจำหน่าย นายคำย่อมมีลิขสิทธิ์ในภาพของตน นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้รวมถึงวิธีการแบบใหม่ เช่น การถ่ายภาพโดยใช้กล้องโพลาลอยด์ ซึ่งมีกระดาษอัดรูปในตัว เช่นนี้ ถือเป็นการบันทึกภาพด้วยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น^๕

นอกจากนั้น ยังรวมถึงงานแผนที่ (map) เช่น แผนที่โลก ทวีป ประเทศ งานโครงสร้าง เช่น ภาพโครงสร้างรถยนต์ เครื่องบิน งานภาพร่าง (sketches) ซึ่งสร้างขึ้นอย่าง คร่าว ๆ งานรูปทรงสามมิติ (three dimensional works) เป็นงานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ เช่น แผนที่รูปนูน แสดงที่ตั้งของภูเขา แม่น้ำ หรืองานสร้างสรรค์รูปทางสามมิติอันเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เช่น การออกแบบลักษณะของสื่อค่านา

ไฟฟ้าที่เรียกว่า เซมิคอนดักเตอร์ (semi conductor chip)^๖

งานศิลปกรรมเป็นงานที่กว้างมาก ฉะนั้น ผู้เขียนผลงานทางวิชาการจึงต้องควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ยังขยายรวมไปถึงงานศิลปประยุกต์ (work of applied arts) เช่น เาภาพที่ตนถ่ายมาทำเป็นกระดาษปิดฝาผนัง (wall paper) เางานรูปปั้นที่ตนปั้นขึ้นมามากแบบประกอบในลายผ้า เป็นต้น

๑.๕ งานดนตรีกรรม (musical work) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๔ หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้อง ไม่ว่าจะมิใช่ทำนองและคำร้อง หรือมิใช่ทำนองอย่างเดียวและให้หมายความรวมถึงโน้ตเพลง หรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว งานเพลงหมายถึงเพลงทุกชนิดทั้งเพลงไทยเดิม หรือไทยสากล เพลงสากล เพลงเชียร์ เพลงประจำสถาบันการศึกษา เป็นต้น ฉะนั้น งานดนตรีกรรมหมายรวมทั้งโน้ตเพลง เนื้อร้อง แผนภูมิเพลง หนังสือเพลง การเอาทำนองเพลงผู้อื่นมาใส่ในเนื้อร้องที่เราประพันธ์เอง หรือเนื้อร้องของคนอื่นมาใส่ในทำนองเพลงของเรา ก็ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในดนตรีกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๘/๒๕๑๐ วินิจฉัยว่า

^๔ ไซยศ เหมะรัชตะ. ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. หน้า ๔๑.

^๕ แหล่งเดิม.

^๖ แหล่งเดิม. หน้า ๔๒.

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๕ คำว่า "เพลงดนตรี" ย่อมหมายถึงทำนองเพลงโดยมีคำร้องเนื้อเรื่องหรือไม่ก็ได้ เมื่อโจทก์เป็นผู้ประพันธ์ทำนอง บุคคลอื่นประพันธ์เนื้อร้องได้ออนลิขสิทธิ์ในฐานะผู้ประพันธ์เนื้อร้องให้โจทก์ โจทก์จึงมีลิขสิทธิ์ในเพลงดนตรี ทั้งเนื้อร้องและทำนอง มีสิทธิไม่ให้ผู้อื่นเล่นเพลงดนตรีนั้นแสดงต่อประชาชน และมีสิทธิห้ามไม่ให้ผู้อื่นสำเนาจำลองโน้ตหรือเนื้อร้องออกจำหน่าย เมื่อจำเลยได้นำเนื้อร้องไปพิมพ์จำหน่ายโดยมิได้รับอนุญาตย่อมละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ และถ้าพิมพ์โน้ตออกจำหน่ายก็จะเป็นละเมิดลิขสิทธิ์ในตัวโน้ตเพิ่มอีกโสดหนึ่ง

๑.๕ งานโสตทัศนวัสดุ (Audio-Visual Work) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพโดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างไร อันสามารถจะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้ความหมายรวมถึงเสียงประกอบนั้นด้วย ถ้ามี เช่น เทปวิดีโอ (video tape) แผ่นเลเซอร์ดิสก์ (laser disc) เป็นต้น

๑.๖ งานภาพยนตร์ (Cinematographic Works) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ หมายความว่า โสตทัศนวัสดุ อันประกอบด้วยลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้ความหมายรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย ถ้ามี

ตัวอย่างเช่น เอาภาพยนตร์สมัยเก่าที่ถ่ายเป็นภาพยนตร์แปดมิลลิเมตรหรือสิบหกมิลลิเมตร ซึ่งต้องมีการพากย์ มาบันทึกลงในวัสดุอื่นเพื่อนำออกฉายได้อย่างภาพยนตร์ หรือในกรณีที่ภาพยนตร์นั้นเป็นภาพยนตร์มีเสียงประกอบ หรือเรียกกันว่าภาพยนตร์เสียงในฟิล์ม^๗

๑.๗ งานสิ่งบันทึกเสียง (Sound Recording Works) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๕ หมายถึง สิ่งบันทึกเสียง ได้แก่งานอันประกอบด้วยลำดับของเสียงดนตรี เสียงการแสดงหรือเสียงอื่นใด โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใด ๆ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น แต่ทั้งนี้ มิให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์ หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุอย่างอื่น เช่น เทปคาสเซต (cassette tape) เป็นต้น

๑.๘ งานแพร่เสียงแพร่ภาพ (Sound and Video Broadcasting Works)

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้บัญญัติแยกแยะให้เห็นถึงประเภทของงานสร้างสรรค์ไว้อย่างกว้างขวางมาก จนบางครั้งทำให้ดูเหมือนสิ่งรอบตัวเราจะมีลิขสิทธิ์ไปเสียทุกอย่าง แต่พระราชบัญญัตินี้ ก็ยังเห็นความจำเป็นที่งานบางอย่างควรสามารถเปิดเผยกันได้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน และการพัฒนา

^๗ ไซยศ เหมระชะ. เล่มเดิม. หน้า ๔๔.

ประเทศ จึงบัญญัติถึงงานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้ความคุ้มครองไว้ในมาตรา ๗ ซึ่งบัญญัติว่า "สิ่งต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้"

(๑) ข่าวประจำวัน (news) และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นเพียงข่าวสาร (information) อันมิใช่งานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ

(๒) รัฐธรรมนูญ (constitution) และกฎหมาย (legislation)

(๓) ระเบียบ (regulation) ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง คำชี้แจงและหนังสือตอบ ของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่น

(๔) คำพิพากษา (judgment) คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ

(๕) คำแปล (translation) และการรวบรวม (collection) สิ่งต่าง ๆ ตาม (๑) ถึง (๔) ที่กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ หรือของท้องถิ่นจัดทำขึ้น "

ฉะนั้น ถ้าบุคคลใดกระทำซ้ำต้องงานอย่างใดในมาตรา ๗ ดังกล่าวนั้น ย่อมไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น นายสมชายนำเอากฎหมายที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว คัดลอกเอาไปพิมพ์และนำออกจำหน่าย เช่นนี้ ย่อมกระทำได้ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

นอกจากข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ตามมาตรา ๗ แล้ว กฎหมายยังบัญญัติข้อยกเว้นไว้อีกว่า กรณีที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ แต่กฎหมายมิให้ถือว่าการกระทำต้องงาน

นั้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งกรณีนี้ก็กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา ๓๒ ถึงมาตรา ๔๓

๑) ตามมาตรา ๓๒ พอสรุปได้ว่าหากเป็นการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากผู้ทำกระทำไปโดยมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร

(๒) ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่นในครอบครัว หรือญาติสนิท

(๓) ดิชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงาน โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(๔) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชน โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

(๕) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาล หรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย หรือในการรายงานผลการพิจารณาดังกล่าว

(๖) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอนเพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร

(๗) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือคัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันศึกษา ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำเพื่อหากำไร

(๘) นำงานนั้นมาเป็นส่วนหนึ่งในการถามและ
ตอบในการสอบ

จากบทบัญญัติแห่งมาตราที่ ๓๒ มีข้อที่น่า
สังเกตหลายประการ เพราะการนำเอางานที่คุ้มครองลิขสิทธิ์
มาใช้ได้โดยที่กฎหมายให้การยกเว้นว่าไม่เป็นการละเมิด
ลิขสิทธิ์นั้น คงต้องตีความในบางกรณีว่าการนำมาใช้นั้นเป็น
กรรมแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ เพียงใด เช่น

- นาย ก. นำหนังสือที่นาย ข. แต่งไปถ่าย
สำเนา แล้วนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการทำแบบฝึกหัดส่งครู
ผู้สอนวิชานั้น เช่นนี้ ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

- นายคำ อัดเพลงจากวิทยุ หรืออัดสำเนาละคร
จากโทรทัศน์ แล้วนำมาเปิดชมกันในระหว่างญาติพี่น้อง
(โดยมิได้เก็บค่าฟังหรือค่าดู) ย่อมไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

- อาจารย์วิชัคคดลอกข้อความในหนังสือของนาย
วิจิต และนำมาประกอบการบรรยาย ดิชม หรือวิจารณ์
ย่อมทำได้ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ทั้งนี้ ต้องแสดง
การรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น คือ ต้อง
บอกชื่อ หรือแสดงให้เห็นปรากฏว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ใน
งานนั้นด้วย

- นายขาวเขียนบทความวิจารณ์ภาพยนตร์
เรื่อง คุกรุม ของ ทมยันตี (โดยการรับรู้ถึงการเป็นเจ้า
ของลิขสิทธิ์ในงาน) เช่นนี้ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

- นาย ก. คัดลอกบทความบางตอนของนาย ข.
เพื่อใช้ประโยชน์ในงานวิจัยของตน ไม่เป็นการละเมิด
ลิขสิทธิ์ แต่ถ้าลอกมาแล้ว ใช้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยของ
ตนโดยไม่อ้างที่มา หรือชื่อผู้สร้างสรรค์ เช่นนี้ เป็นการ

ละเมิดลิขสิทธิ์

- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต (สถาบันศึกษา)
นำเอาภาพถ่ายประติมากรรม ของ คุณไข่มุก มาติดโชว์ใน
งานนิทรรศการทางวิชาการ และใช้ประกอบการสอน เช่นนี้
ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

- อาจารย์ปรางค์ นำตอนหนึ่งในนวนิยาย ของ
พนมเทียน มาออกเป็นข้อสอบ ให้นักศึกษาตอบคำถาม
ประกอบวิชาภาษาไทย เช่นนี้ ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

- สถานีโทรทัศน์ช่อง ๓ เสนอข่าวทางโทรทัศน์
โดยแพร่ภาพการก่อสร้างสภาศูนย์กรรมแห่งหนึ่ง โดยมีการ
รับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่นนี้ ได้รับการยกเว้น
ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เสนอภาพศิลปกรรม ของ
นายวันชัย ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ โดยอ้างอิงเป็นการรับ
รู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่นนี้ ไม่เป็นการละเมิด
ลิขสิทธิ์ (แม้หนังสือพิมพ์นั้นจะจำหน่ายเพื่อผลกำไร)

สิ่งที่ป็นข้อควรระวังเป็นอย่างยิ่งของครูอาจารย์ที่
มีหน้าที่เกี่ยวกับการสอน ซึ่งคงไม่จำกัดเฉพาะครูใน
โรงเรียน หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัยเท่านั้น กฎหมายใช้
คำว่า "ผู้สอน" จึงหมายรวมถึงใครก็ได้ที่มีหน้าที่สอน
เช่น ครูสอนเต้นรำ อาจารย์สอนเต้นรำ ของ พุ่มพวง
ดวงจันทร์ มาเปิดประกอบท่าสอนเต้นรำ หรือทำสำเนาเนื้อ
เพลงแจกนักเรียน เพื่อการสอนขับร้องเพลง เป็นต้น
(เป็นที่น่าสังเกตว่าการแจกจ่ายแก่นักเรียน ต้องเป็นส่วน
ประกอบของการศึกษาเท่านั้น มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อ
หากำไร และจะต้องไม่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสีย

หายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์เกินความสมควร)

๒) ตามมาตรา ๓๓ มีสาระสำคัญว่า การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควรจากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง

การกระทำตามมาตรานี้ ได้รับการยกเว้นไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ก็ต่อเมื่อได้มีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ อาจโดยวิธีการรับรู้ในเรื่องอื่น เช่น กล่าวไว้ในเนื้อเรื่องของตนให้ชัดเจนว่าคัดลอกมาจากผู้ใด หรือแสดงไว้ในเชิงอรรถ เพื่อให้ทราบว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ตามหลักกฎหมายสากลแล้ว มักจะอ้างที่มาข้อมูล (source) และชื่อผู้สร้างสรรค์ (the author) แคอย่างไรงี้ก็ตาม น่าจะถือตามหลักสากลจะดีกว่า เพราะจะได้ทราบแหล่งที่มา

๓) มาตรา ๓๔ เป็นบทบัญญัติที่ให้การรับรองการกระทำอันเป็นข้อยกเว้น ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งมีสาระสำคัญควรพิจารณา คือ

๓.๑ "การทำซ้ำโดยบรรณารักษ์ของห้องสมุด ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากการทำซ้ำนั้น มิได้มีวัตถุประสงค์

ประสงค์เพื่อหากำไรและได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่งในกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) การทำซ้ำเพื่อใช้ในห้องสมุด หรือให้แก่ห้องสมุดอื่น

(๒) การทำซ้ำงานบางตอนตามสมควรให้แก่บุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ในการวิจัยหรือการศึกษา"

ข้อควรสังเกตในมาตรานี้ อยู่ตรงที่ความหมายของคำว่า "ทำซ้ำ" ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวางมาก เช่น ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพ จากต้นฉบับจากสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์มีหนังสือที่นายคำแดงไว้เพียงเล่มเดียว และหาซื้ออีกไม่ได้แล้วเพราะเป็นหนังสือเก่า บรรณารักษ์จึงทำสำเนาอีก ๓ ชุดไว้ในห้องสมุดเพื่อให้นักศึกษาใช้สำหรับค้นคว้า หรือนักศึกษาที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ ได้ขอถ่ายสำเนาหนังสือที่อาจารย์ขี้แยแต่งไว้เพียง ๒ บท ในจำนวน ๑๕ บท เช่นนี้ ผู้ถ่ายสำเนาและบรรณารักษ์ย่อมไม่มีความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์

๓.๒ มาตรา ๓๖ บัญญัติว่า "การนำ

"ทำซ้ำ" หมายความว่ารวมถึงคัดลอกไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกเสียงและภาพจากต้นฉบับจากสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความรวมถึงคัดลอกหรือทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อ บันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

งานนาฏกรรม หรือดนตรีกรรมออกแสดงเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนตามความเหมาะสม โดยมิได้จัดทำขึ้นหรือดำเนินการเพื่อหากำไร เนื่องจากการจัดให้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนนั้น และมีได้จัดเก็บค่าเข้าชม ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม และนักแสดงไม่ได้รับค่าตอบแทนในการแสดงนั้น มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หากเป็นการดำเนินการ โดย สมาคม มุลนิธิ หรือ องค์การอื่น ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการสาธารณกุศล การศึกษา การศาสนา หรือการสังคมสงเคราะห์ และได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง"

ตัวอย่างเช่น สถานีขนส่งหมอชิต นำวีดีโอเทปของคลกคณะโน้ต เชิญยิ้ม มาฉายให้ผู้โดยสารที่รอขึ้นรถดู หรือในรถโดยสาร โดยมิได้คิดราคาพิเศษนอกเหนือไปจากค่าตั๋วแต่อย่างใด ดังนี้ มิถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในสิทธิส่วนบุคคลนั้น

๓.๓ มาตรา ๓๗ บัญญัติว่า "การวาดเขียน การเขียนระบายสี การก่อสร้าง การแกะลายเส้น การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การถ่ายภาพ การถ่ายภาพยนตร์ การแพร่ภาพหรือการกระทำใด ๆ ทำนองเดียวกันนี้ ซึ่งศิลปกรรมใดอันตั้งเปิดเผยประจำอยู่ในที่สาธารณะ นอกจากงานสถาปัตยกรรม มิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมนั้น"

กรณีการกระทำต่องานศิลปกรรม อันตั้งเปิดเผยอยู่ในที่สาธารณะ (work in public domain) และกฎหมายมิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์นั้น ก็เพราะงานศิลปกรรมนั้น ตั้งเปิดเผยแล้วในที่สาธารณะ ตัวอย่างเช่น

นาย ก. ถ่ายภาพพระบรมรูปทรงม้า หรือนาย ข. วาดภาพอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น

๓.๔ มาตรา ๓๘ บัญญัติว่า "การวาดเขียน การเขียนระบายสี การแกะลายเส้น การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ภาพ การถ่ายภาพ การถ่ายภาพยนตร์ หรือการแพร่ภาพ ซึ่งงานสถาปัตยกรรมใด มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานสถาปัตยกรรมนั้น"

งานสถาปัตยกรรม ได้แก่งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง ตัวอย่างเช่น นายเอกถ่ายภาพตึกใบหยก แม้จะนำออกจำหน่าย ก็ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ถ้านายเอกสร้างตึกในที่ดินของตนเหมือนกับตึกใบหยกทุกอย่าง เช่นนี้ เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือ นายโท ถ่ายภาพวัดพระแก้วในวิวที่สวยงาม แล้วนำมาทำเป็นโปสการ์ดออกจำหน่าย มิถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ถ้านายตรี เอรูบโปสการ์ดที่นายโทวางจำหน่ายนั้น ไปตีพิมพ์จำหน่ายในหนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยที่ตนเขียนขึ้น เช่นนี้ ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในภาพของนายโท

๓.๕ มาตรา ๓๙ บัญญัติว่า "การถ่ายภาพ หรือการถ่ายภาพยนตร์ หรือการแพร่ภาพ ซึ่งงานใด ๆ อันมีศิลปกรรมใดรวมอยู่เป็นส่วนประกอบด้วย มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมนั้น"

การกระทำตามมาตรานี้ กฎหมายเล็งเห็นว่าในการถ่ายภาพหรือภาพยนตร์ อาจมีการถ่ายทำที่ติดเอางาน

ศิลปกรรมของผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปด้วย ซึ่งนับเป็นส่วนประกอบ จึงบัญญัติยกเว้นมิให้ต้องรับผิดชอบละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น ในการถ่ายทำละครโทรทัศน์ เรื่อง สีแผ่นดิน ขณะถ่ายทำฉากหนึ่ง ได้มีภาพเขียนโดยฝีมือ ของนายคำ เป็นส่วนประกอบตอนหนึ่งของฉากนั้น เมื่อมีการแพร่ภาพ แม้นายคำจะมีลิขสิทธิ์ในภาพเขียนของตน แต่กฎหมายมิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในภาพเขียนของนายคำ

๓.๖ มาตรา ๔๐ บัญญัติว่า *"ในกรณีที่ลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมใด มีบุคคลอื่นนอกจากผู้สร้างสรรค์เป็นเจ้าของอยู่ด้วย การที่ผู้สร้างสรรค์คนเดียวกันได้ทำศิลปกรรมนั้นอีกในภายหลัง ในลักษณะที่เป็นการทำซ้ำบางส่วนกับศิลปกรรมเดิม หรือใช้แบบพิมพ์ ภาพร่าง แผนผัง แบบจำลอง หรือข้อมูลที่ได้จากการศึกษาที่ใช้ในการทำศิลปกรรมเดิม ถ้าปรากฏว่าผู้สร้างสรรค์ มิได้ทำซ้ำหรือลอกแบบในส่วนอันเป็นสาระสำคัญของศิลปกรรมเดิม มิให้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมนั้น"*

กรณีตามมาตรานี้เป็นารับรองลิขสิทธิ์ในศิลปกรรม ซึ่งอาจมีการร่วมกันสร้างสรรค์ (มากกว่า ๑ คน) และภายหลังผู้สร้างสรรค์บางคน อาจนำส่วนใดส่วนหนึ่งไปทำซ้ำแต่เพียงบางส่วนกับศิลปกรรมเดิม มิให้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ในศิลปกรรมนั้น ตัวอย่างเช่น นาย ก. และนาย ข. ร่วมกันถ่ายภาพวิทยาทะเลที่หาดหินและต้นมะพร้าวบริเวณชายหาดที่ภูเก็ต และทำเป็นภาพโปสเตอร์ออกจำหน่าย ต่อมานาย ข. ได้ถ่ายภาพแฟชั่นชุดว่ายน้ำลงลงในนิตยสาร โดยนำดารามาลายและใช้เทคนิคตัดต่อเอาภาพวิวบริเวณหาดหินที่เคยถ่ายร่วมกันกับนาย ก. ไว้มา

เป็นส่วนประกอบของวิว เช่นนี้ ไม่ถือว่าการกระทำของนาย ข. เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของนาย ก.

๓.๗ มาตรา ๔๑ บัญญัติว่า *"อาคารใดเป็นงานสถาปัตยกรรมอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ การบูรณะอาคารนั้นในรูปแบบเดิม มิให้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์"*

การทำซ้ำอันมีลักษณะเป็นการบูรณะอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เป็นความจำเป็นที่ต้องกระทำ เพราะสิ่งปลูกสร้างเมื่อเวลาผ่านไปย่อมชำรุด ทรุดโทรม ต้องบูรณะปรับปรุง กฎหมายจึงยกเว้นไว้ มิให้ถือว่าการละเมิดลิขสิทธิ์

๓.๘ มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า *"ในกรณีที่อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์ได้สิ้นสุดลงแล้ว มิให้ถือว่าการนำภาพยนตร์นั้นเผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ สิ่งบันทึกเสียง หรืองานที่ใช้จัดทำภาพยนตร์นั้น"*

ตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัตินี้บัญญัติอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์ให้มีอายุต่อไปเป็นเวลา ๕๐ ปี นับแต่ได้สร้างภาพยนตร์นั้น แต่อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานอื่นที่ใช้จัดทำภาพยนตร์ เช่น บทภาพยนตร์ วรรณกรรม ดนตรีประกอบ มาตรา ๑๙ กำหนดไว้ตลอดอายุผู้สร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีก ๕๐ ปี ซึ่งอาจยาวกว่าคือ ยังไม่หมดความคุ้มครอง แต่อายุของลิขสิทธิ์ภาพยนตร์อาจจะหมดสิ้นแล้ว เช่น ภายหลังจากที่อายุลิขสิทธิ์ที่ผู้สร้างภาพยนตร์ เรื่อง แผลเก่า ได้สิ้นสุดลงแล้ว และมีผู้นำ

ภาพยนตร์ออกมาโฆษณา แต่ลิขสิทธิ์ในเนื้อเรื่อง ทำนอง และดนตรีประกอบภาพยนตร์ เรื่อง แผลเก่า ยังไม่หมด การคุ้มครอง เช่นนี้ ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในเพลง ประกอบภาพยนตร์ เรื่อง แผลเก่า

๓.๙ มาตรา ๔๓ บัญญัติว่า "การทำซ้ำ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการ โดยเจ้าพนักงานซึ่งมี อำนาจตามกฎหมาย หรือตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ดังกล่าว ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้และที่อยู่ใน ความครอบครองของทางราชการ มิให้ถือเป็นการละเมิด ลิขสิทธิ์ ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง"

มาตรานี้เน้นในกรณีที่การทำซ้ำจะเป็นประโยชน์ แก่ทางราชการ โดยที่ผู้ทำเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่หรือทำ ตามคำสั่งของพนักงาน เจ้าหน้าที่ และงานนั้นอยู่ในความ ครอบครองของทางราชการ มิให้ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น กรมศิลปากร จัดทำวิดีโอประเพณีการรำไทย อันเป็น การแสดงการรำรำประจำภาคต่าง ๆ ของไทย ต่อมา องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ขอให้ กรมศิลปากรสำเนาวิดีโอ นั้น เพื่อใช้ประโยชน์แก่ทางราชการ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เช่นนี้ไม่ถือ เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

๒ ผู้สร้างสรรค์ (Author) ตามพระราช- บัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ หมายความว่าผู้ทำหรือผู้ ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมี ลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา ๔ ประกอบกับมาตรา

๖) เช่น ผู้แต่งเพลงหรือดนตรี ช่างปั้นรูปเหมือน จิตรกร วาดภาพ สถาปนิกผู้ออกแบบแปลนอาคาร หรือนักเขียน นวนิยาย เป็นต้น

ปัญหาในเรื่องผู้สร้างสรรค์นั้น อาจเกิดได้และ จำเป็นต้องตีความว่าใครเป็นผู้สร้างสรรค์ เนื่องจากคำว่า "ผู้สร้างสรรค์" มีความสำคัญในการวินิจฉัยถึงความเป็น เจ้าของลิขสิทธิ์เพราะบางครั้งแม่นาย ก. ผู้เป็นสถาปนิก รับจ้างออกแบบบ้านให้กับนาย ข. เช่นนี้ ก. หรือ ข. จะ เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือนายคำรับจ้างแต่งเพลงประจำ มหาวิทยาลัย ให้กับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เช่นนี้ ลิขสิทธิ์ในเนื้อเรื่องและทำนองเพลง จะเป็นของนายคำ หรือของมหาวิทยาลัยฯ หรืออาจารย์แดงได้รับทุนวิจัยจาก ทบวงมหาวิทยาลัย เช่นนี้ ผลงานวิจัยจะเป็นของอาจารย์ แดงหรือของทบวงมหาวิทยาลัย จึงสมควรพิจารณาในกรณี ดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

๒.๑ การสร้างสรรค์ในฐานะพนักงานหรือ ลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๙ บัญญัติว่า "งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นใน ในฐานะ พนักงานหรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่นายจ้างมีสิทธิในงานนั้นออกโฆษณาได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์ แห่งการจ้างแรงงานนั้น"

มาตรานี้ เป็นการรับรองสัญญาจ้างแรงงาน อัน เกิดจากข้อตกลงระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง^๔ ซึ่งหากมี

^๔ ป.พ.พ. มาตรา ๕๗๕

สัญญาต่อกันไว้อย่างไร ก็ต้องบังคับไปตามนั้น (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะสัญญา) ซึ่งหากมิได้มีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น กฎหมายให้ลิขสิทธิ์เป็นของผู้สร้างสรรค์ คือ ลูกจ้าง แต่ให้นายจ้างมีสิทธิในงานนั้น ออกโฆษณาได้ตามวัตถุประสงค์แห่งการจ้างนั้น เช่น นาย ก. เป็นแพทย์รับจ้าง เขียนบทความลงในหนังสือนิตยสารรายปักษ์ คอลัมน์คลินิกสุขภาพทุกฉบับที่วางจำหน่ายติดต่อกันมาแล้ว ๔ ปี เช่นนี้ ลิขสิทธิ์ในบทความทุกตอนเป็นของนาย ก. ลูกจ้าง สำนักพิมพ์นิตยสารจะนำบทความทั้งหมดไปพิมพ์รวมเล่มจำหน่ายไม่ได้ ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของ นาย ก.

๒.๒ การสร้างสรรค์ในฐานะผู้รับจ้าง กรณีนี้ต้องพิจารณาในลักษณะจ้างทำของ^{๑๐} เพราะมิใช่เป็นเรื่องจ้างแรงงานตามข้อ ๒.๑

มาตรา ๑๐ บัญญัติว่า "งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการรับจ้างบุคคลอื่น ให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานนั้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น"

สัญญาจ้างทำของคู่สัญญาจะเน้นผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ จึงให้ลิขสิทธิ์ตกเป็นของผู้ว่าจ้าง ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปที่ให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตยจ้างนาย ก. แต่งเพลงประจำมหาวิทยาลัย ฉะนั้น ลิขสิทธิ์ในเนื้อร้องและทำนองดนตรีจึงเป็นของมหาวิทยาลัยผู้ว่าจ้าง

๒.๓ การสร้างสรรค์โดยการดัดแปลงงานที่ผู้อื่นมีลิขสิทธิ์โดยได้รับอนุญาต

มาตรา ๑๑ บัญญัติว่า "งานใดมีลักษณะเป็นการดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ให้ผู้ที่ได้ดัดแปลงนั้นมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้ดัดแปลงตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงานของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ถูกดัดแปลง"

คำว่า "ดัดแปลง" หมายความว่าทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หรือจำลองต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

(๑) ในส่วนที่เกี่ยวกับวรรณกรรม ให้หมายความรวมถึงการแปลวรรณกรรม เปลี่ยนรูปวรรณกรรม หรือรวบรวมวรรณกรรม โดยคัดเลือกและจัดลำดับใหม่

(๒) ในส่วนที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ให้หมายความรวมถึงทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำชิ้นใหม่

(๓) ในส่วนที่เกี่ยวกับนาฏกรรม ให้หมายความรวมถึงเปลี่ยนงานที่มีใช้นาฏกรรมให้เป็นนาฏกรรม หรือเปลี่ยนงานที่มีใช้นาฏกรรมให้เป็นนาฏกรรม หรือเปลี่ยนนาฏกรรมให้เป็นงานที่มีใช้นาฏกรรม ทั้งนี้

๑๐

ป.พ.พ. มาตรา ๕๘๗

ไม่ว่าในภาษาเดิมหรือต่างภาษากัน

(๔) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม ให้หมายความรวมถึงเปลี่ยนงานเป็นรูปสองมิติหรือสามมิติให้เป็นรูปสามมิติหรือสองมิติ หรือทำหุ่นจำลองจากงานต้นฉบับ

(๕) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดนตรีกรรม ให้หมายความรวมถึงจัดลำดับเรียบเรียงเสียงประสาน หรือเปลี่ยนคำร้องหรือทำนองใหม่

๒.๔ การสร้างสรรค์งานโดยการรวมงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยได้รับอนุญาต

มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า "งานใดมีลักษณะเป็นการนำเอางานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ มารวบรวมหรือประกอบเข้ากัน โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นการนำเอาข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดซึ่งสามารถอ่านหรือถ่ายทอดได้โดยอาศัยเครื่องกลหรืออุปกรณ์ใดมารวบรวมหรือประกอบเข้ากัน หากผู้ที่ได้รับรวมหรือประกอบเข้ากัน ได้รับรวมหรือประกอบเข้ากันซึ่งงานดังกล่าวขึ้น โดยการคัดเลือกหรือจัดลำดับในลักษณะซึ่งมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่น ให้ผู้ที่ได้รับรวมหรือประกอบเข้ากันนั้นมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้รับรวมหรือประกอบเข้ากันตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงานหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ผู้นำนารวบรวม หรือประกอบเข้ากัน"

การรวบรวมหรือประกอบเข้ากันอาจเป็นลักษณะการรวบรวมงานของบุคคลอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัด

รวมเรื่องที่มีสาระในทางเดียวกัน เช่น นาย ก. จัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง คู่มือการเลี้ยงลูกให้มีสุขภาพดี โดยภายในเล่มประกอบไปด้วยบทความของหมอต้งหมด ๕ คน ที่เคยเขียนกันไว้คนละเรื่อง เช่นนี้ นาย ก. ต้องขออนุญาตหมอต้ง ๕ คน ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในบทความเหล่านั้น

โดยสรุปแล้ว แม้การสร้างสร้งงานในรูปแบบต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว จะทำให้ขอบข่ายของผู้สร้างสรรค์กว้างขวางขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นใครก็ได้ แต่หากเป็นกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ หรือของท้องถิ่น ย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยการจ้าง หรือตามคำสั่ง หรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา ๑๒) ตัวอย่างเช่น อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐออกข้อสอบวิชากฎหมายธุรกิจ ข้อสอบวิชาดังกล่าวเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย

บทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๔ นี้ ในทางปฏิบัติมีปัญหาให้ต้องตีความในเรื่องลิขสิทธิ์อยู่มาก เนื่องจากบทบัญญัติใช้คำว่า "โดยการจ้าง" หรือ "ตามคำสั่ง" หรือ "ในความควบคุม" จึงต้องตีความโดยอาศัยข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป แต่ทั้งนี้ ต้องอาศัยบทบัญญัติแห่งมาตรา ๙ และมาตรา ๑๐ มาพิจารณาด้วย กล่าวคือ หากสภาพการจ้างเกิดจากหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จ้าง ไม่ว่าจะเป็นการจ้างแรงงาน หรือจ้างทำของ ลิขสิทธิ์ก็ตกเป็นของหน่วยงานของรัฐ ตามมาตรา ๑๔ แต่หากกรณีที่นายจ้างมิใช่หน่วยงานของรัฐ หลักในการพิจารณาถึงเจ้าของลิขสิทธิ์ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๙ และ

มาตรา ๑๐ ดังได้กล่าวมาแล้ว

ตัวอย่างเช่น

- อาจารย์เอก เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยของรัฐ และเป็นผู้สอนวิชาทฤษฎีกฎหมายเอกชน ได้เรียบเรียงคำอธิบายกฎหมายเอกชน ประกอบการเรียนการสอน เช่นนี้ ลิขสิทธิ์ย่อมเป็นของมหาวิทยาลัย ตามมาตรา

๑๔

- นายโท ได้รับทุนจากธนาคารแห่งประเทศไทย ให้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง "มาตรการปล่อยเงินกู้กับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์" เช่นนี้ ลิขสิทธิ์ย่อมเป็นของธนาคารแห่งประเทศไทย ตามมาตรา ๑๔

- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ให้ทุนแก่อาจารย์พรชัย ในการทำวิจัยเรื่อง "มาตรการป้องกันการซื้อเสียงในการเลือกตั้ง" ผลงานวิจัยจึงเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย ตามมาตรา ๑๐ (ถือเป็นการจ้างทำของ)

- นายศรี เป็นพนักงานของ บริษัท กระเบื้อง-ไทย จำกัด ได้ออกแบบกระเบื้องมุงหลังคาแบบต่าง ๆ ลิขสิทธิ์ในงานเป็นของนายศรี (แต่ถ้าได้ตกลงทำสัญญาไว้ว่าให้ตกเป็นของบริษัท เช่นนี้ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท) ตามมาตรา ๙

- นาย ก. เป็นพนักงานของ บริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) ได้แต่งเพลงทั้งเนื้อร้องและทำนอง โดยมีข้อตกลงในสัญญาจ้างว่าผลงานที่แต่งทุกเพลงให้เป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท เช่นนี้ ต้องบังคับไปตามสัญญา คือ บริษัทเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

ความรับผิดชอบละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ บัญญัติให้การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดทั้งในทางแพ่งและทางอาญา สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณา ก็คือ การกระทำความผิดจึงถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งกรณีนี้กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗-๓๑ ดังนี้ คือ

๑. มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า "การกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๑๕(๕) ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้"

๑) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน"

คำว่าทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชนเป็นปัญหาให้ต้องตีความรายละเอียด หรือพฤติการณ์แห่งการกระทำเป็นกรณี ๆ ไป เช่น โรงแรมดุสิตธานี ถ่ายภาพการจัดโต๊ะอาหารฝรั่งที่ถูกต้องตามหลักสากล โดยกำหนดตำแหน่ง วางจาน ช้อน ส้อม แก้วไวน์ ฯลฯ อาจารย์แดง เขียนเอกสารประกอบการสอนวิชาธุรกิจท่องเที่ยวและการโรงแรม ได้นำภาพดังกล่าวของโรงแรมดุสิตธานีตีพิมพ์ลงในเอกสารการสอนของตน เช่นนี้ เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในภาพของโรงแรมดุสิตธานี แต่หากอาจารย์แดงเป็นผู้ไปขออนุญาตโรงแรมและถ่ายเอามาเอง เช่นนี้ ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือบริษัท แกรมมี่เอ็นเทอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) มีลิขสิทธิ์ในผลงานเพลงทั้งเนื้อร้องและทำนองทุกเพลงที่ขับร้อง โดย ชงไชย แมคอินไตย์ ต่อมา นายขาวได้จัดพิมพ์รวบรวมเนื้อร้องทุกเพลงของชงไชย นำ

ไปพิมพ์รวมเล่มจำหน่าย ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของบริษัท

๒. มาตรา ๒๘ บัญญัติว่า "การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์หรือสิ่งบันทึกเสียง อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๑๕ (๕) ทั้งนี้ ไม่ว่าในส่วนตัวเป็นเสียง และ/หรือ ภาพ ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำความผิดไปนี้"

(๑) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

(๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(๓) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานดังกล่าว"

๓. มาตรา ๒๙ บัญญัติว่า "การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานแพร่เสียงแพร่ภาพ อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๑๕ (๕) ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำความผิดไปนี้"

(๑) จัดทำโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง หรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

(๒) แพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำ ทั้งนี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

(๓) จัดให้ประชาชนฟังและหรือชมงานแพร่เสียงแพร่ภาพ โดยเรียกเก็บเงินหรือผลประโยชน์อื่นในทางการค้า"

ลักษณะของงานโสตทัศนวัสดุหรือภาพยนตร์ เป็นงานที่มีกรรมวิธีในการกระทำซ้ำหรือดัดแปลงแตกต่างไปจากงานทั่ว ๆ ไป กฎหมายจึงกำหนดรายละเอียดการ

ละเมิด ทั้งในส่วนที่เป็นเสียงและภาพ เช่น นาย ก. สร้างภาพยนตร์ เรื่อง "บุญชู" นาย ข. ได้นำภาพยนตร์เรื่องบุญชู ของนาย ก. มาฉีกกลางแปลงและเก็บเงินผู้เช่าดู เช่นนี้ เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ของนาย ก.

๔. มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า "การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ อันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๑๕ (๕) ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำความผิดไปนี้"

(๑) ทำซ้ำหรือดัดแปลง

(๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(๓) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานดังกล่าว"

๕. มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า "ผู้ใดรู้อยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้อย่างใดได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานนั้นเพื่อหากำไร ให้ถือว่าผู้นั้น กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำความผิดไปนี้"

(๑) ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายให้เช่า เสนอให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือเสนอให้เช่าซื้อ

(๒) เผยแพร่ต่อสาธารณชน

(๓) แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์

(๔) นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร"

ข้อเท็จจริงในกรณีมาตรานี้ ต้องปรากฏว่าผู้กระทำใดรู้รู้แล้วว่างานนั้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น แต่คนก็ยังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายระบุไว้ในข้อ (๑) - (๔) ตัวอย่างเช่น นาย ก. สร้างภาพยนตร์เรื่อง เป็ดน้อย นาย ข. บันทึกภาพและเสียงภาพยนตร์นี้

ไว้โดยละเมิดลิขสิทธิ์ นาย ค. ซึ่งเป็นเพื่อนได้นำมาอัดลงในวิดีโอ แล้วนำออกจำหน่าย หรือให้เช่า ทั้งรู้อยู่ว่า นาย ก. เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่นนี้ นาย ค. ถือได้ว่ากระทำความละเมิดลิขสิทธิ์ของนาย ก. (แม้จะอัดมาจากของนาย ข. ก็ตาม)

ความรับผิดในการละเมิดลิขสิทธิ์กฎหมายกำหนดความรับผิดไว้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา ในทางแพ่งเป็นความรับผิดกรณีละเมิด ซึ่งบัญญัติไว้ตามมาตรา ๔๒๐ ความว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดต่อกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" ส่วนการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด^{๑๑}

ส่วนความรับผิดในทางอาญานั้น ต้องอาศัยข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป เพราะในทางอาญานั้น ถือหลักแห่งความรับผิดชอบกรณีกระทำโดยเจตนา หรือแม้แต่ประมาทกรณีกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิด หรือกรณีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิด แม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา^{๑๒} ซึ่งกรณีนี้ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดโทษไว้ทั้งโทษจำคุก ปรับและริบ

ทรัพย์สิน ซึ่งอาจพิจารณาได้จากบทบัญญัติใน หมวด ๘ ตั้งแต่มาตรา ๖๙-๗๗ ตัวอย่างเช่น หากกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์และทำเพื่อการค้า เช่นนี้ ผู้กระทำมีโทษปรับตั้งแต่ห้าหมื่นถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงสองปี (มาตรา ๗๐) นอกจากนั้น หากผู้ใดกระทำความผิด และได้รับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อพ้นโทษแล้วยังไม่ครบห้าปี กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้อีก ให้ระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น (มาตรา ๗๓)

อย่างไรก็ตาม การฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์กฎหมายบัญญัติอายุความไว้แตกต่างไปจากคดีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ ห้ามมิให้ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ เมื่อพ้นกำหนดสามปี นับแต่วันที่เจ้าของลิขสิทธิ์รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปี นับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ อายุความดังกล่าวนี้ ยังนำไปใช้ในคดีละเมิดสิทธิของนักแสดงด้วย (มาตรา ๖๓-๖๔) ส่วนในคดีอาญา เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ บัญญัติให้เป็นความผิดที่ยอมความได้ (มาตรา ๖๖) จึงต้องอาศัยหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบ คือ ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน ๓ เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด^{๑๓}

^{๑๑} ป.พ.พ. มาตรา ๔๓๘

^{๑๒} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙

^{๑๓} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๖

ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในวงการ ดังได้กล่าวมาแล้ว ครูบาอาจารย์ นอกจากจะมีภาระหน้าที่ในการสอนแล้ว การสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการเป็นสิ่งจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัย การได้รับตำแหน่งทางวิชาการเป็นส่วนหนึ่งในการบ่งชี้ถึงฐานะและศักยภาพของผู้สอนหรืออาจารย์ จึงนับเป็นความจำเป็นที่อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ต้องสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งบทความ เอกสารประกอบการสอน เอกสารคำสอน ตำรา หรืองานวิจัย เมื่อเป็นเช่นนี้ โอกาสที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการจะกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ก็ย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นได้ แม้บางครั้งจะไม่มีเจตนาแต่กฎหมายก็บัญญัติให้ต้องรับผิดชอบ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้สร้างสรรค์ผลงานก็ควรที่จะต้องระมัดระวังในเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งอาจป้องกันตนเองด้วยการแสดงการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เดิม

การแสดงการรับรู้ต่องานที่มีลิขสิทธิ์ โดยปกติแล้ว การแสดงการรับรู้หรือให้เกียรติเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้สร้างสรรค์งานที่มีลิขสิทธิ์ หากเป็นการบอกแหล่งอ้างอิงหรือที่มาเท่านั้นจะเพียงพอหรือไม่ หรือต้องขออนุญาตกันเป็นลายลักษณ์อักษร ในเรื่องนี้อาจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการอ้างอิงถึงโดยตรงเพื่อให้ทราบว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือรับรู้ไว้ในเนื้อเรื่องหรือเชิงอรรถ ซึ่งก็ถือเป็นหลักสากลเพราะทำให้ผู้อ่านได้รู้ถึงแหล่งที่มา เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น อ้างอิงชื่อผู้สร้างสรรค์เดิม และแหล่งที่มา (หนังสือ,

สำนักพิมพ์, ปี พ.ศ. เป็นต้น) ส่วนกรณีที่จะถึงขั้นขออนุญาตผู้สร้างสรรค์เดิมเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เพียงไรนั้น คงต้องพิจารณาถึงการนำเอาของผู้อื่น (เจ้าของลิขสิทธิ์) ว่าเป็นการนำมาประกอบกับงานของเราถึงขั้นใด หากเป็นส่วนเล็กน้อย การอ้างอิงถึงชื่อผู้สร้างสรรค์ และแหล่งที่มาเท่านั้น น่าจะเพียงพอ แต่หากเป็นการนำมาเป็นส่วนใหญ่หรือทั้งหมด เช่นนี้ ต้องขออนุญาตกันเป็นลายลักษณ์อักษร ยิ่งหากมีผลประโยชน์หรือเป็นการกระทำเพื่อการค้าด้วยแล้ว ยิ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ มิฉะนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาในแง่ลิขสิทธิ์ในภายหลังได้ เช่น อาจารย์ ก. เขียนตำราหลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ได้แสดงภาพแผนภูมิ (กราฟ/วงกลมแสดงสัดส่วนร้อยละ) จากข้อมูลดิบ ต่อมาอาจารย์ ข. ได้เขียนเอกสารคำสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ ได้นำภาพแผนภูมิของอาจารย์ ก. ที่เคยตีพิมพ์ไว้แล้ว มาพิมพ์ใส่ในเล่มของตน เช่นนี้ ก็ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในภาพแสดงแผนภูมิของอาจารย์ ก. (แต่หากนำมาแต่เพียงข้อมูลดิบ และมาอธิบายประกอบ เช่นนี้ ไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในภาพของอาจารย์ ก.) ฉะนั้น หากอาจารย์ ข. ต้องการนำภาพนั้นมาพิมพ์ประกอบในเอกสารการสอนของตน อาจทำได้โดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ อ้างอิงรับรู้ แสดงถึงแหล่งที่มา ว่าจากลิขสิทธิ์ตำราของอาจารย์ ก. ไว้ในเชิงอรรถ หรือได้ภาพ แต่หากจะมีการขออนุญาตด้วยก็เป็นสิ่งที่ดี

โดยสรุปแล้ว ในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ซึ่งอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในฐานะผู้สร้างสรรค์ อาจประสบ

คือคดีละเมิดลิขสิทธิ์ได้อย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว ยิ่งบางท่าน หากมีระยะเวลาที่สั้นและต้องรีบร้อนที่จะเสนอผลงาน บางครั้งต้องอาศัยผู้ช่วยวิจัย วาน้องไปค้นคว้า ให้ญาติไปคัดลอก หรือช่วยหาข้อมูล เช่นนี้ ท่านคงต้องระมัดระวังให้มาก เพราะบุคคลเหล่านั้น อาจไปตัดต่อหรือคัดลอกงานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่น อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งท่านเองหนีไม่พ้นที่จะต้องรับผิดชอบ จึงคงต้องเป็นข้อคิดต่อครู

อาจารย์ และนักวิชาการในวงการมหาวิทยาลัยทั้งหลายว่า กฎหมายนั้นมีหลักที่สำคัญว่า "บุคคลใดจะอ้างว่าตนไม่รู้กฎหมายนั้นไม่ได้" (Ignorance of law, excuses no man) ฉะนั้น นักวิชาการ ผู้เขียนตำรา บทความวิจัย จะอ้างว่าท่านไม่รู้เรื่อง "กฎหมายลิขสิทธิ์" นั้นคงอ้างไม่ขึ้น □□

บรรณานุกรม

ไชยยศ เหมะรัชตะ. ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, ๒๕๓๙.

เสริมชัย พลพัฒนาฤทธิ์. คำอธิบายเครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ ทะเบียนพาณิชย์และการบัญชี.

พระนคร : รัชดาภิเษกการพิมพ์และหล่อตัวอักษร, ๒๕๐๔.